

שיעור ד: דרכיה דרכי נועם

דף ב ע"א

תוכן:

- א. האם נדה הינה ערווה לפי תירוץ תוספות השני וההשלכות
- ב. ביאור עניין "דרכי נועם" לפירוש רש"י
- ג. האם תוספות יסכימו לפירושו
- ד. פטור יבמה נדה בשעת נידתה לעומת פטור אחות אשה
- ה. נדה שאני - אין בה 'נאסרה' או יש 'נאסרה' שונה
- ו. כיצד הסוגיה בדף פז מהווה מקור לתוספות
- ז. 'נאסרה' בנפילה שנייה לעומת 'נאסרה' בנפילה ראשונה
- ח. קשיים בהבנה ש"דרכי נועם" הוא טעם דין 'נאסרה'
- ט. ביאור דין 'נאסרה'
- י. מה חידש רב בדף ל על דין 'נאסרה'
- יא. מה מלמד "דרכיה דרכי נועם"

מקורות לשיעור:

תוספות ד"ה "ואחות אשתו" בתירוצם השני
'תוספות ישנים' כאן אות ד
דף פז ע"ב - סוגיית "מתים כחיים" ורש"י שם
תוספות מהר"ם בדף ט
'קובץ הערות' בסימן א ס"ק ד וסימן ו ס"ק א
סוגיית 'נאסרה' בדף ל ע"א
תוספות בדף לב ד"ה "דאידיחיא"

א. האם נדה היא ערווה לפי תירוץ תוספות השני

תוספות בתירוצם השני כותבים: "ועוד נראה לחלק, דאחות אשה אע"פ שמתה אשתו אחרי כן שוב לא תזקק לייבום כיון שנפטרה שעה אחת משום שנאמר 'דרכיה דרכי נועם' כדאמר ביש מותרות ...".

מבואר בתוספות, לכאורה, שדין זה שאומר רב בדף ל ע"א: "כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה, הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה", דין 'נאסרה', טעמו הוא שאין זה "דרכי נועם" אם יש לה להזדקק לזה שנפטרה ממנו.

תוספות מוסיפים: "כדאמר ביש מותרות" - את עניין ה"דרכי נועם" לקחו תוספות מדף פז ע"ב בדין אשה שמת בעלה ונותר בן ונפטרה מייבום, ואח"כ מת הבן, אינה זקוקה יותר לייבום כי אין זה "דרכי נועם".

תוספות מצאו שם, שגם כאשר לא נישאה למישהו אחר אין זה "דרכי נועם" (שלא כרש"י כפי שמיד נראה) אלא עצם זה שנפטרה מייבום בזמן הנפילה גורם לדין 'נאסרה' וזה כתוב ב"דרכי נועם".

לפי"ז, תוספות בתירוצם השני נותנים תשובה ספציפית לעניין ה'נאסרה', מדוע ביבמה נדה אין דין 'נאסרה', בעוד שבתשובתם הראשונה עסקו בשורש העניין והוא שנדה כלל איננה ערווה וממילא אין בה דין 'נאסרה' כפי שהרחבנו לבאר בשיעור הקודם, וע"כ צ"ל שתוספות חוזרים בהם כעת ממה שלמדו בתירוצם הראשון, וסוברים שנדה הינה ערווה וממילא בעיקרון צריך להיות בה דין 'נאסרה' ולכן באו לבאר למה בכ"ז אין בה דין 'נאסרה' ומצאו שטעם הדין לא שייך בה.

לפי"ז יש להבין איך תובן לשיטתם הגמרא בפסחים שהביאו בתירוצם הראשון, שם מבואר שאם בעלו קנו, וכיצד קנו, אם היא ערווה כאשר היא נדה?

היה אפשר לומר שתוספות לא באו לחלוק על התירוץ הראשון, שלא כמו שפתחנו, אלא מכיוון שתירוץ זה סבר שטעם דין 'נאסרה' הוא "דרכי נועם" (בניגוד לתירוץ הראשון) ממילא אף שנדה באמת איננה ערווה מ"מ כיוון שנאסרה בשעתה שייך, לכאורה, לפוטרה גם אח"כ מדין "דרכי נועם", לכן הוסיפו תוספות שאין בנדה חיסרון של "דרכי נועם".

ומה סבר התירוץ הראשון?

אם התירוץ הראשון היה מסכים שדין 'נאסרה' הוא מצד "דרכי נועם" אזי לא היה מועיל

תירוצו שנדה איננה ערוה שהרי סו"ס חסר, כאמור, ב"דרכי נועם", אע"כ למד שזהו חסרון עצמי.

אך יותר נראה לומר, שבאמת אף התירוץ הראשון למד ש'נאסרה' בנוי על "דרכי נועם", וא"כ יל"ע מה תירץ, הרי סו"ס אין זה "דרכי נועם"?

אלא, חוסר ב'נועם' לבדו איננו סיבה לומר 'נאסרה', דוודאי אין לומר שאם היבם נמצא במדה"י יפקע דין הייבום כדי שלא תישאר ממתנה לו בחוסר 'נועם', כפי שכתבו תוספות בסוף דבריהם, רק כאשר ישנו פטור בנפילת הייבום, כמו שביארנו בשיעור הקודם, הרי שפטור זה פוטר עולמית בגלל "דרכי נועם", אולם אם איננה ערוה ולא נדחה ממנה כלל דין ייבום לא שייך לדון מדין "דרכי נועם". ממילא, כאשר אמר התירוץ הראשון שנדה איננה ערוה ואין בה דחייה מנפילת הייבום, הרי שאין כאן את הבסיס לעניין 'נאסרה' ומיותר להיכנס לשאלה מהו המקור ל'נאסרה'.

לא מסתבר לומר שהתירוץ השני חלק על סברא זו וא"כ נראה שהתירוץ השני שכן נכנס לעניין מקור דין 'נאסרה' אכן למד שנדה הינה ערוה.

וא"כ הדק"ל כיצד יבארו את הגמרא בפסחים?

הנה תוספות אמרו בתירוץ הקודם שמפסחים רק **משמע** שקנה, למה רק "משמע" ולא כתוב מפורשות? אלא, באמת לא כתוב שם שקנה, בגמרא בפסחים רק כתוב שעשה מצווה, אלא **סברו תוספות** שקיום מצוות ייבום הוא רק אם קנה, אולם אם נאמר שהביאה לבדה היא המצווה "יבמה יבוא עליה" ללא המשך הפסוק "ולקחה לו לאשה", ואין צורך למצווה לקנות את היבמה, הרי שאין ראייה לתוספות שקנה, וא"כ התירוץ השני יסבור שקיום המצווה הוא בביאה לבדה, אך באמת לא קנה וכבר חלקו קדמונים בשאלה אם יש צורך לקנות את היבמה כדי לקיים את המצווה ואכמ"ל.

לפי"ז מובנת שיטת תוספות, שעסקנו בה בשיעור הראשון, שייבום מבוסס על עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, ושאלנו דהא ניחא שה'עשה דוחה לא תעשה' גורם לכך שאין איסור, אולם כיצד יקנה את היבמה? הרי היא ערוה! ולהנ"ל באמת אין צריך שיקנה אותה אלא רק שיבוא עליה.

אלא שעדיין יש להבין, דאף אם נאמר שהמצווה היא בעצם הביאה, אולם אם היא ערוה ואין כלל זיקה, איזו מצווה יש בביאה?

עיין בלשון 'תוספות ישנים' כאן שכתבו "כיון שיש לה היתר ע"י טבילה מקרי יבמה יבוא עליה", נראה מדבריו שמכיוון שיכולה להיטהר, מלכתחילה יש נפילה על הזמן של אחר שתיטהר, וא"כ יש היום זיקה על הזמן שלאחר שתיטהר, ועיין לקמן שנבאר שאף בתוספות נראה כך.

כמובן שלכל זה אנו נזקקים רק אם נצא מהנחה שהגמרא בפסחים עסקה באחת שהייתה נדה בשעת הנפילה ואח"כ נטהרה, כפי שלמד התירוש הראשון, אולם יתכן בכלל, שמדובר שם באחת שבזמן הנפילה הייתה טהורה ורק אח"כ נעשתה נדה וא"כ בשעת הנפילה כבר פקע איסור 'אשת אח' ואז אין כלל ראייה מהגמרא שם, למקרה שהייתה נדה בשעת הנפילה שקנאה.

ב. ביאור עניין "דרכי נועם" לשיטת רש"י

ההבנה הפשוטה בתוספות שאמרו: "שוב לא תזקק ליבום כיון שנפטרה שעה אחת משום שנאמר דרכיה דרכי נועם" היא, שדין 'נאסרה' בנוי על עניין ה"דרכי נועם" ומביאים לשם כך את הגמרא בדף פז.

רש"י שם בד"ה "דרכיה דרכי נועם" כתב וז"ל: "וזו שהיה לה בן ולא נזקקה ליבם וניסת לשוק ומת בנה, אם תאמר תחלוץ הרי היא מתגנה על בעלה, הלכך על כרחך 'בן אין לו' בשעת מיתה קאמר והרי יש לו".

רואים ברש"י שני יסודות:

א. מדוע אין זה "נועם"?

רש"י לומד שאם הבנים היו פוטרים רק כל עוד הם חיים, יהיה חסרון של "דרכי נועם" בזה שאם היא נישאת לאחר לפני מיתתם ותצטרך חליצה מבעלה, בזה היא תתגנה על בעלה, רש"י לקח זאת מהגמרא בדף טו שאומרת שאם תצטרך חליצה תימאס על בעלה ואין זה "דרכי נועם".

ב. האם חוסר ב"דרכי נועם" הוא דין עצמאי?

היה אפשר להבין ש"דרכי נועם" הינו פטור בפנ"ע, אך רש"י למד שזה גילוי על "ובן אין לו", דכאשר אנו מסתפקים בפירוש הפסוק "ובן אין לו" - האם הכוונה שפטורה תלוי בקיום הבן כל שעה וברגע שמת הרי זה "ובן אין לו", או שמא די שבשעת מיתת הבעל

יש בן, הרי ש"דרכי נועם" גורם לנו לפרש את הפסוק באופן שיהיה 'נועם', היינו, לפרש שדי שבשעת המיתה היה בן, וכעת זהו דין בפרשת ייבום ולא דין חיצוני וכללי של "דרכי נועם".

להבנה הזו, האחרונה, שברש"י, ניתן להביא מספר ראיות מהגמרא:

1. ה'קובץ-הערות' בסימן ו ס"ק א שלומד כך ברש"י מביא דוגמא ממסכת סוכה דף לב, שם הייתה הו"א לגמרא ש"כפות תמרים" זה כופרא והגמרא דוחה שא"ז "דרכי נועם" (מכיוון שיש לו קוצים המסרטים את הידיים) ושם פשוט הוא שה"דרכי נועם" הינו גילוי על הפסוק "כפות תמרים", דגם אם ימצא כופרא ללא קוצים שהוא כן בגדר "דרכי נועם" פשוט שלא ייצא בו, וכן אם ימצא לולב עם קוצים וודאי שייצא בו, ונראה שמקור רש"י הוא הסוגיה בסוכה.

2. כך גם נראה בדיוק לשון הגמרא בדף פז שאמרה ש"דרכיה דרכי נועם" עושה "מתים כחיים", היינו שלמרות שכעת אין בן הרי זה נקרא כאילו שיש בן, והנה אם זה פטור בפנ"ע נמצא שבאמת אין בן והוא נקרא כעת מת ומצד דיני ייבום היה צריך להיות ייבום כעת, אלא מצד "דרכי נועם" נפטרת, אולם להנ"ל שזו פרשנות בפרשת ייבום, מתי שעת המבחן של "בן אין לו", הרי שזה באמת נקרא שיש בן, כי מסתכלים מה היה בשעת המיתה ומכיוון שאז היה בן, הרי שלגבי ייבום מיקרי חי, וזה נקרא שעושים "מתים כחיים".

3. הגמרא ממשיכה ושואלת "ונעשה מתים כחיים לעניין תרומה מק"ו" - רוצה הגמרא לעשות ק"ו לתרומה מייבום, שגם לעניין תרומה, שם בת כהן שנשאת לישראל ומת בעלה אינה אוכלת בתרומה כל עוד בנה מהישראל קיים ואם בנה מת אח"כ, חוזרת לאכול, אם היה בן כשמת בעלה והבן מת אח"כ שיהיה הדין שאין האשה נעשית כעת ראויה לתרומה כיון ש"מתים כחיים" - והנה אם בייבום זה דין מסויים של "דרכי נועם", לא ברור מהו הק"ו לתרומה, הרי דין זה לא שייך כלל בתרומה, אע"כ גם מזה למד רש"י ש"דרכי נועם" זה גילוי על הפסוק של "ובן אין לו" שמלמד שאף לאחר שהבן מת פטור כאילו שהבן חי, כי התורה דיברה על עניין הבן לפי רגע המיתה ומזה אפשר ללמוד לתרומה ג"כ ש"זרע אין לה", הכוונה, לפי רגע המיתה.

ג. כיצד תוספות ילמדו את "דרכי נועם" שבדף פז

והנה תוספות שבאו ללמוד מדף פז, לכאורה אינם יכולים ללמוד את הגמרא שם כרש"י, על שני חלקיו:

לגבי החלק הראשון:

תוספות כאן חולקים על רש"י וסוברים שהטעם שאין זה 'נועם' אינו בגלל שמא תתגנה על בעלה, אלא כיון שנפטרה שעה אחת אי"ז 'נועם' אם תיאסר אח"כ, ולכן תוספות כאן אומרים ששייך חיסרון של "דרכי נועם" אפילו כשלא נדחתה מהאי ביתא, ואילו לפי רש"י שייך החיסרון רק אם יש לה היתר להינשא לשוק או שבפועל נישאת.

לגבי החלק השני:

נראה שיש אף מחלוקת לגבי החלק האחר ברש"י שלומד ש"דרכי נועם" הוא גילוי על הפסוק של "ובן אין לו", שזה שייך, לכאורה, רק בדין של יש לה בנים, שם ישנו פסוק שאומר "ובן אין לו" ואנו מסתפקים כיצד לפרשו וה"דרכי נועם" אומר לנו כיצד, אבל בנידון 'נאסרה' בערווה שלגביה אין פסוק של "והיא איננה ערווה", לא שייך לומר ש"דרכי נועם" מהווה גילוי מילתא על הפסוק לפרשו שמספיק אם היא ערווה בשעת מיתה, לכן בתוספות שלמדו שיש חסרון של "דרכי נועם" אף בערווה, נראה שלמדו ש"דרכי נועם" אינו גילוי על הפסוק של "ובן אין לו".

אולם כעת נקשה על תוספות, דאם אכן למדו שפטור של "דרכי נועם" הוא דין עצמאי כיצד יתמצו את שלושת הראיות מהגמרא שהבאנו לרש"י שמורות שזה גילוי מילתא? ע"כ צ"ל שגם לפי תוספות זהו גילוי מילתא, אולם השאלה היא על מה הגילוי מילתא.

הבנה א: דין ייבום חל רק בשעת מיתה

אפשר לומר ש"דרכי נועם" מגלה שהפסוק "יבמה יבוא עליה", היינו, דין ייבום ויצירת הזיקה נאמר דווקא על שעת המיתה, ואם בשעת המיתה איני קורא בה "יבמה יבוא עליה" אזי אח"כ לא יחול שוב דין ייבום.

הקושי בהבנה זו:

ראשית, יוצא לפי"ז שמה שתוספות אמרו "כדאמר ביש מותרות" שבפשטות משם למדו

את עיקרון ה"דרכי נועם" שרוצים ליישם אף בדין 'נאסרה', אינו מקור כ"כ מדוייק, דאין זה אותו דבר ממש שתוספות רצו ללמוד, אלא רק על אותה הדרך, שהרי שם "דרכי נועם" גילה על דין "ובן אין לו" ואילו כאן על דין "יבמה יבוא עליה" - אין זה ממש קושי, אלא רק מעט דוחק.

אך יותר קשה, שתוספות תירצו שבנדה אין חסרון של "דרכי נועם", והנה בשלמא אם למדו שה"דרכי נועם" הינו דין עצמאי ויש לבדוק בכל מקרה ומקרה אם יש חסרון של 'נועם' או לא, הרי שבנדה אין, אולם אם אמרנו ש"דרכי נועם" רק מגלה מתי חל דין ייבום, הרי שלאחר שגילה שדין ייבום שייך רק בשעת המיתה, מדוע זה משנה שבנדה אין חסרון של 'נועם', סו"ס הפסוק גילה שדין ייבום חל רק בשעת מיתה, ובנדה שהיא כערווה, לתירוצם זה, בשעת מיתה איני קורא בה "יבמה יבוא עליה" ואיך יחול אח"כ דין ייבום?

הבנה ב: הפטור מייבום פוטר עולמית

נראה שאף שהזיקה יכולה לחול גם לאחר זמן, אולם מ"דרכי נועם" לומדים שהפטור שחל בשעת מיתה פוטר לא רק בשעה שקיימת הסיבה הפוטרת, אלא פוטר עולמית אף לאחר שהסתלקה, כמו שבבנים לא אומרים שהפטור של 'יש לו בן', נוהג רק כאשר יש בן אך כשימות הבן תתחייב בייבום, לא כך, אלא הסיבה שפטרה פוטרת עולמית, כך גם אצלנו, איזה פטור שלא יהיה, הפטור יהיה עולמית.

והנה העולם חוקר ביסוד דין 'נאסרה' - אם 'נאסרה' הוא משום איסור 'אשת אח' דכיוון שהאיסור חל שעה אחת, האיסור חל לעולם או שהוי דין בפטור שאם יש פטור מייבום לשעה אחת אין יותר דין ייבום לעולם, ומכיוון שיש פטור מייבום ממילא יש איסור 'אשת אח' לעולם.

והנה לפי תוספות ש'נאסרה' הוא משום "דרכי נועם" מוכח כצד השני, כי "דרכי נועם" יכול רק לגלות שהפטור שיש בשעת מיתה יש לעולם ואז מכיוון שדין הייבום נדחה לעולם, ממילא היא אסורה לעולם, ולשון "נאסרה" לפי"ז מתייחס לתוצאה ולא לעיקר הדין שעניינו הפטור מייבום.

לפי"ז נבין עוד עניין - לכאורה קשה, לפי הבנת תוספות שדין 'נאסרה' טעמו הוא "דרכי נועם", מה חידש רב בדף ל שיש דין של 'נאסרה' הרי יש משנה בדף פז ש"מתים כחיים" ויודעים ממנה כבר את דין "דרכי נועם"!

והנה אם הגילוי מילתא הוא שזיקה לייבום לא חלה אח"כ אז באמת קשה כנ"ל, דברור שיהיה דין 'נאסרה' אם אשתו מתה לאחר הנפילה, אולם לפי ההסבר השני שהגילוי מילתא הוא שפטור שחל, חל לעולם, ניתן לחלק בין הפטורים, ואפשר להבין שהייתה הו"א לגמרא בדף ל שרק בפטור של "בן אין לו" יש דין שהפטור הוא פטור עולמית, אבל בפטור של ערוה שהוא פטור אחר (שעניינו שכאילו לא הייתה נפילה לייבום) אפשר שאיננו פטור עולמית (שכן ברגע שתמות אשתו כעת מתחילה הנפילה) וחידש רב שגם פטור זה ינהג עולמית.

והנה נותר עדיין לבאר, מעין מה ששאלנו על ההבנה הראשונה: אם "דרכי נועם", כאמור, הוא רק גילוי שהפטור שחל בשעת מיתה הוא עולמית, מדוע שנידה לא תיאסר לעולם, הרי בשעת הנפילה הייתה פטורה? מה זה משנה שאין בה חוסר 'נועם', הרי 'נועם' איננו סיבה עצמאית אלא גילוי מילתא כנ"ל!

לשם כך נתבונן, מה היה קורה בנדה לעומת אחות אשה, לולא דין 'נאסרה' שאומרים באחות אשה.

ד. פטור נדה לעומת פטור אחות אשה

מה היה הדין באחות אשה בדף ל לולא דין 'נאסרה'? האם היה עליה להמתין עד שתמות אשתו? לשון תוספות: "שכבר נפטרה מיבום", משמע שכאשר מת בעלה האח, היא פטורה לגמרי ומותרת לשוק ורק אח"כ כשמתה אשתו ואיננה יותר ערוה על האח החי, אז היה משתנה הדין ומתחייבת בייבום.

אמנם 'תוספות ישנים' כאן אומרים שיש עליה חיוב להמתין, אולם דבריהם צע"ג שהרי המשנה כאן אומרת בסתמא שט"ו עריות פטורות ואין לפרש שכוונת המשנה מדין 'נאסרה' שהרי את דין 'נאסרה' הגמרא מחדשת רק בדף ל, ולא משמע שכוונת המשנה לומר שעכשיו פטורה אך באמת צריכה להמתין עד שמתה אשתו ואסורה לשוק כל זמן ההמתנה.

אולם, לגבי נדה נראה מלשונם של תוספות שלא הייתה מותרת לשוק, אלא הייתה צריכה להמתין ליבם עד שתטהר, שכן כתבו "דלבעלה נמי צריכה להמתין עד שתטהר", שלא כאחות אשה, ובאמת למה עליה להמתין, הרי כיום היא נדה ופטורה?

לא נראה שכוונתם היא, שפשוט מבחינה מעשית עליה לחכות עד שתטהר, מצד טומאת נידתה, אף שבאמת מותרת היא לשוק מיד, אלא נראה שמצד הלכות ייבום צריכה להמתין ולא רק מצד הלכות נדה. והנה בתחילת שיעור שעבר ראינו בשם הגר"ח שניתן ללמוד בתוספות בשאלתם שיהיה בנדה חיוב חליצה, וא"כ הרי היא אסורה לשוק עד החליצה והיה ניתן לומר שצריכה להמתין בגלל זה, אולם נראה שזה לא מחייב המתנה דבאמת לפי"ז נדה זה פטור מייבום אלא שיש דין שצריכה חליצה ולמה יהיה חיוב עליה להמתין, הרי דינה רק לעשות חליצה אבל מחיוב ייבום יש פטור (מ"מ להבנה זו בתוספות רואים חידוש בתוספות, שלמרות שיש לה דין חליצה עדיין שייך חסרון של 'דרכי נועם', והפשטות היא שרק אם נפטרה באופן שיכולה להינשא מיד יש חסרון של 'דרכי נועם', ולא עם עדיין צריכה חליצה, אך לפי הגר"ח רואים שכיוון שיש פטור מייבום די בזה לעשות שאי"ז 'דרכי נועם', והנה אם בנדה חסרון 'דרכי נועם' היה כי נפטרה היה זה חידוש גדול כי הפטור כאן לכאורה איננו שלם, אולם כיוון שאנו מראים שהחסרון 'דרכי נועם', הוא מצד ההמתנה, שלא כמו באחות אשה, מובן הדבר).

אלא, מדויק בדבריהם שהערוה שיש באיסור נדה איננה פוטרת אותה לגמרי כערוות 'אחות אשה', כי נידותה הינו מצב שעומד לחלוף ואינה דחוייה מהייבום באופן מוחלט, זהו רק איסור לזמן ואינו כאחות אשה שכיום פטורה מוחלט, לכן נדה אף אם היא ערוה אך רק דוחה את היבום, היום יש לה דין שמחר יחול עליה דין ייבום, כמו שהגדרנו בתחילת השיעור עפ"י ה'תוספות ישנים' וזו סיבה לחיובה בהמתנה.

בשאלתם סברו שגם נדה הוא איסור הדוחה ייבום ולא מניח לדין הייבום לחול, וא"כ עד כמה יכול איסור נדה לדחות דין ייבום? רק עד כמה שסותר את דין הייבום וא"כ י"ל שבאחות אשה שלא עומדת להיות מותרת, אז האיסור הוא עולמית ולכן האיסור יכול לדחות את דין הייבום לגמרי, דכיום זה איסור עולם, האיסור מצ"ע, אף שיכול אח"כ להתחדש היתר, אך בנדה כעת אינו איסור עולמית, האיסור הוא כל עוד היא טמאה וא"כ לא יכול לדחות את דין הייבום לגמרי ורק יכול לדחות בטומאתה, שלא יעשה ייבום אלא בטהרתה, וא"כ איסור נדה אומר שדין הייבום לא יחול עכשיו אלא לכשתטהר, וכיון שדין

הייבום נדחה עכשיו בטומאתה, די בזה לעשות שיהיה דין של 'נאסרה', אך כיון שכעת עומדת ליטהר ולהיות חייבת בייבום, זה גורם שאף עכשיו צריכה להמתין לייבום שהיא עומדת להיות חייבת בו, ונראה שלכן האשה אסורה לשוק ג"כ כי עכשיו היא כבר זקוקה למחר ויוצא שיש עוד סיבה למה צריך חליצה בנדה כדי לפוטרה לשוק, רק שזו סיבה לחייב בחליצה לפני שיש דין 'נאסרה', אך אחרי שכבר חל דין 'נאסרה' שאז איסור נדה הוא איסור עולמית, לא יהיה חיוב חליצה מצד החשבון הזה.

לפי"ז נוכל להבין עניין נוסף - מדויק ב'תוספות ישנים' כאן ששואלים שצרת נדה תהיה פטורה בגלל דין נאסרה וקשה הרי באחות אשה אף ללא דין 'נאסרה' פטורה הצרה?

לפמ"ש שאיסור נדה הוא רק עד שתטהר כיון שעומדת לטבילה, א"כ פטור הייבום אינו פטור מוחלט אלא רק עד שתטהר, וא"כ הגמרא לקמן אומרת שבערוה צרתה כמותה, דהיינו שאותו הפטור שיש על הערוה יש על הצרה, וא"כ הפטור בצרה יהיה כאן ג"כ רק עד שתטהר, וא"כ הצרה שכבר כעת טהורה צריכה להיות מותרת מיד! רק אם יש דין של 'נאסרה' שאז חל על הנדה פטור עולמית שייך לפטור גם את הצרה.

חיוב המתנה מהווה חיסרון ב"דרכי נועם"

א"כ, נראה מתוספות שגם על ציור כזה, של צורך להמתין, חסר ב"דרכי נועם" ללא סברתם "שלבילה נמי צריכה להמתין", דאל"כ למה הוסיפו זאת שגם לבעלה צריכה להמתין, ויל"ע מהיכן תוספות למדו שאם צריכה להמתין יש חיסרון של "דרכי נועם", הרי באחות אשה הטעם שאין זה "דרכי נועם" הוא כי יש לה פטור ואם בנדה אין זה פטור, אלא רק יש דין שצריכה להמתין, מהיכ"ת שבהמתנה יש חיסרון בדרכי נועם שלא רואים חיסרון זה באחו"א?

והנה ניתן לומר שמהגמרא בדף קיא בקטן, משם הוכיחו שיש בהמתנה חיסרון של "דרכי נועם" שהרי מדויק בתוספות שגם בקטן יש דין שצריך להמתין, והטעם הוא כיוון שעומד לגדול הרי שאף שיש פטור כעת, אך הדין הוא שתמתין עד שתגדיל והדין ייבום נדחה רק כל זמן שהוא קטן.

א"כ שם מבואר שאם קטן נחשב לאינו בר הקמת שם הייתה צריכה להמתין לו כי עומד להגדיל ועל זה אומרת הגמרא את דין 'נאסרה' ותוספות למד שזה מטעם חיסרון ב'נועם', רואים שגם בהמתנה יש חיסרון של "דרכי נועם".

אלא שתוספות כאן עדיין לא הביאו את הגמרא הזו, משמע שלא נזקקו לה לזה! עיין ברע"א לדף יז שבאמת באחות אשה כיון שניתן להמתין, היה צריך להיות שאין חסרון של ד"נ בגלל הפטור לבדו, ואם בכ"ז יש, רואים שהמתנה זה ג"כ חיסרון ב"דרכי נועם" ואז באחות אשה גופא רואים שהמתנה זה חסרון ב"דרכי נועם" דאל"כ הרי ניתן להמתין.

והנה אם אכן תוספות יודע שיש בהמתנה חיסרון של "דרכי נועם", לשם מה הביא את עניין הקטן?

תוספות לשיטתם בקידושין יט שלא שייך קניין ייבום בקטן, אז נמצא שבקטן המניעה היא "טכנית" וכהולך למדה", דרק אם צריך להמתין מחמת פטור יש חסרון של "דרכי נועם", אך אם צריך להמתין בגלל המציאות אין חסרון וא"כ אף שלפי דברינו תוספות כבר ידע שיש חסרון של 'דרכי נועם' כשצריך להמתין, אבל עדיין היה קשה לתוספות למה בקטן שבו לכאורה צריך להמתין משום המציאות אפילו אם לא היה פטור, למה יש חסרון של "דרכי נועם" ותוספות תירץ כיוון דסו"ס יש בו גם פטור.

ה. נדה שאני - אין בה 'נאסרה' או יש 'נאסרה' שונה

וא"כ לפי"ז מתורץ מה ששאלנו, דלפי מה שלמדנו לעיל ש"דרכי נועם" הוא גילוי מילתא שהפטור הוא עולמית, מאי נפק"מ אם בנדה אין חסרון של "דרכי נועם", הא כבר יש גילוי שהפטור הוא עולמית?

אלא, אף ש"דרכי נועם" הינו גילוי שפטור שחל בשעת נפילה חל לעולם, אולם לא בכל הפטורים ינהג הדבר, מכיוון שהפטור בנדה אינו פטור מוחלט כמו באחות אשה, פטור זה לא ינהג לעולם.

אלא שיש להקשות, כיצד ניתן לחלק מסברא לעניין זה בין פטור נדה לפטור אחות אשה, הרי אין משיבים על ההיקש?

אלא ניתן לומר באופן שונה: באמת גם כאן הפטור שחל - חל לעולם, אולם מהו הפטור? לחכות עד שתטיהר! א"כ ברגע שנטהרה, צריכה להתייבם שהרי זה עצמו היה דינה בשעת הנפילה שבעבור נידתה תתייבם, ואי"צ לומר שהפטור לא חל לעולם.

היינו, לפי מה שבארנו שבנדה הדין דחייה הוא עד שתטהר ולא עולמית, אז אפ"ל שהיא בכלל הגילוי של "דרכי נועם" שהפטור שיש עכשיו יש לעולם, וא"כ באחות אשה שכעת יש פטור עולמית, אז "דרכי נועם" מגלה שהפטור עולמית שיש כעת הוא לעולם, ואפילו אם הותר האסור אח"כ, אבל בנדה שכל הדחייה היא רק עד שתטיהר, הגילוי מילתא הוא שפטור זה חל לעולם, ולא שייך שהגילוי מילתא יגלה שהיא פטורה לעולם אף בטהרתה.

והנה כעת יל"ע, דלפי"ז יוצא שדין 'נאסרה' שעניינו הוא גילוי של "דרכי נועם" שהפטור חל לעולם, לא מונע כלל מנדה דין ייבום לכשנטהרת, א"כ מדוע תוספות צריכים להוסיף שבנדה אין בה בעיה של "דרכי נועם", הרי אף אם היה בהמתנה משום "דרכי נועם", זה לא היה מפריע לייבמה כשתטהר!

עד עתה הסברנו את "דרכי נועם" כגילוי שאותו פטור שחל בשעת מיתה חל לעולם, וזה מה שעומד בבסיס 'נאסרה' וביארנו למה בנדה "דרכי נועם" לא יפטור מייבום לכשתטהר, אולם זה טוב עד כמה שבעצם ההמתנה אין חוסר נועם (וכל החוסר בנועם עליו דיברנו הוא רק מצד שאותו הפטור לא יהיה לעולם) אך אם היה חסר ב"נועם" בעצם המתנתה, ועצם הגדרת הפטור שחל בנפילה, היה בו חוסר "נועם", הרי שאז זה עצמו היה סיבה לקבוע שהפטור בנדה בשעת הנפילה הוא פטור מוחלט ולא רק עניין המתנה, שהרי זה עניין ה"נועם" לומר שפטור שחל אינו זמני אלא עולמי, א"כ אותו עניין יש גם לגבי קביעת הפטור בשעתו כפטור קבוע ומוחלט, ואז ממילא פטור זה בהגדרתו החדשה הקבועה היה גם נמשך עולמית מכוח "דרכי נועם" ודו"ק.

ו. היכן מצאו תוספות בדף פז את דין 'נאסרה'

תוספות אמרו שטעם 'נאסרה' הוא "דרכיה דרכי נועם" כדאמר ב"ש מותרות" והנה יל"ע שהרי בגמרא שם לא כתוב כלל שדין 'נאסרה' הוא משום "דרכיה דרכי נועם" אלא רק כתוב שיש עניין של "דרכי נועם"!

עד עתה למדנו שבאמת תוספות לא מביאים משם מקור מפורש לחידושם ש'נאסרה' בנוי על "דרכיה דרכי נועם" אלא רק הביאו משם את דין "דרכי נועם" והם מעצמם למדו שדין זה מתאים להיות הבסיס לדין 'נאסרה' ולמדנו לעיל כיצד למדו את "דרכי נועם" כך שיתאים להיות הבסיס ל'נאסרה', אולם נראה, לכאורה, מלשונם יותר מכך, ושתוספות מצאו שם גם את עצם דין 'נאסרה', הכיצד?

1. תוספות מהר"ם בדף ט מביאים את הפשט של תוספות עם הוספה בשם ר"י, שהר"י הוכיח כיסוד שלו ש'נאסרה' הוא משום "דרכיה דרכי נועם" ולא משום "גמרא גמירי לה", והוכחתו היא: למה אומרת הגמרא בדף פז שהחיסרון הוא משום "דרכיה דרכי נועם" ולא אמרה שהחיסרון הוא משום 'נאסרה'? אלא מכאן מוכח שהטעם של 'נאסרה' הוא "דרכי נועם" וכוונת הגמרא באמת לדין 'נאסרה' ואפשר לומר שלזו הכוונה ב"כדאמר" של תוספות.

מה יענה רש"י על כך?

השאלה היא, שלפי רש"י בדף פז שמוכח בו כנ"ל, ש'נאסרה' זה עוד דין ואינו קשור ל"דרכי נועם" שהרי דין 'נאסרה' וודאי נוהג גם כאשר לא נישאה לשוק, מה יעשה עם טענת המהר"ם: למה צריכה הגמרא בדף פז להגיע ל"דרכי נועם" ולא פטורה בגלל 'נאסרה'?

דין 'נאסרה' תלוי על שעת הנפילה שזו שעת מיתת הבעל ללא זרע, שאם באותו רגע שהייתה נפילה לא הותרה לייבום לא תותר גם אח"כ, מהי נפילה? התורה אומרת "איש כי ימות ובין אין לו", א"כ יסבור רש"י (בניגוד למהר"ם) שכל עוד יש לו בן עדיין לא נשלמה הנפילה ממילא לא שייך 'נאסרה', כי הנפילה נגמרה רק כאשר הבן מת ואז הרי היא ראויה לייבום, וא"כ, סבר רש"י, שלא שייך בדף פז לפטור מטעם דין 'נאסרה'.

ונראה פשוט שהסיבה שמחייבת ייבום היא עצם מיתת האח ולכן המיתה היא המפילה אך כל זמן שיש בן לא חלה הזיקה, ואז עצם דין הנפילה של המיתה יוגדר כך: "לכשימות הבן תהיה זיקה", ודוגמא לזה ממושג "נישואין מפילים" שאף שפשוט הוא שלפני שהאח מת אין דין של ייבום, אך עדיין הנפילה היא בזמן הנשואים, אלא שהיא אומרת שאם מת תהיה זקוקה לייבום, ונראה שבצירוף שלנו הדבר ברור יותר משם, האח מת כבר והחיסרון הוא כי יש בן שפוטר, כאן הרבה יותר ברור משם לומר שהמיתה מפילה, ולכן אפילו אם בנישואין מפילים אין דין של נאסרה, עיין בזה תוספות בדף ל ע"ב אבל כאן יהיה דין של 'נאסרה' מחמת נפילת המיתה.

והנה השתא דאתינא להכי ברש"י, שלאחר שלא שייך לפוטרה בדף פז מדין 'נאסרה' באה הגמרא לפוטרה מדין "דרכי נועם" שמגלה על הפסוק "ובן אין לו בשעת מיתה", אם כך יל"ע דכיוון שבאמת הנפילה נגמרה רק כעת במיתת הבן, איך הפסוק שאומר שצריך שהבן

ימות בשעת מיתת האב מונע דין ייבום, הרי רק כעת נשלמה מיתת האב וא"כ כעת צריך לחול ייבום!

ע"כ נצטרך לומר לפי דרך זו, שה"דרכי נועם" גילה ששעת המיתה היא שעת הנפילה וזה יהיה הביאור ברש"י "הלכך על כרחך בן אין לו בשעת מיתה קאמר", לומר ששעת הנפילה היא שעת המיתה ונמצא שמה שאח"כ כשמת הבן אינה זקוקה לייבום הרי זה בגלל שהזיקה לא יכולה להתחדש עתה.

2. אך אפ"ל עוד פשוט והוא עפ"י המאירי בדף ל. בפשטות לומדים את המימרא של רב בדין 'נאסרה' שהיא כ"אשת אח שיש לה בנים" שהמליצה של "אשת אח שיש לה בנים" באה כדוגמא לאיסור אשת אח שאין בו היתר לייבום (ועיין בהמשך השיעור מה שנכתוב בזה) אבל המאירי שם לומד שהכוונה של רב היא - הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואח"כ מתו שאסורה לייבום כגמרא בדף פז משום "דרכי נועם".

לפי"ז רב עצמו אומר שדין 'נאסרה' הוא משום "דרכי נועם" וכעת מבואר היטב ה"כדאמר ביש מותרות" שבתוספות, שרב אומר ש'נאסרה' הוא כאשת אח שיש לו בנים ומתו שזה משום "דרכי נועם" וכדאמר ב"יש מותרות" (ה"כדאמר ביש מותרות" אין פירושו שלקמן מבואר שדין 'נאסרה' הוא מדין "דרכי נועם" כמו בהסבר הקודם, אלא רב אמר בדף ל שדין 'נאסרה' הוא כמו הלקמן של "דרכי נועם").

ז. 'נאסרה' בנפילה שנייה לעומת 'נאסרה' בנפילה ראשונה

ראינו כיצד הגמרא בדף פז שימשה מקור לא רק לעצם דין "דרכי נועם", אלא גם לחידוש תוספות שדין 'נאסרה' בנוי על "דרכי נועם". כעת ניגש להתבונן בעצם חידוש זה - על עצם החידוש של תוספות ש'נאסרה' זה בגלל "דרכי נועם", שואל 'קובץ הערות' בסימן א ס"ק ד: כיצד המשנה בדף ל אומרת שיש דין של 'נאסרה' גם בנפילה שנייה, וכי בנפילה חדשה יש חיסרון משום "דרכי נועם"?

היה אפשר לומר שהפירוש הוא, שדין 'נאסרה' בנפילה שנייה מיוסד על ה'נאסרה' של הנפילה הראשונה, שהרי כבר עמדנו באורך, בשיעור ב, על המקרה של שלושה אחים, כשאחת היבמות מתייבמת פעמיים, פעם אחת לאחר מיתת הראשון ופעם שנייה לאחר מיתת האח השני שייבמה לאחר מיתת האח הראשון, כיצד ערוות האשת האח' הראשון מותרת בנפילה שנייה שאיננה מפילה כעת את אישות הראשון? כבר דיברנו שערוות

ה'אשת אח' הראשון הותרה אז בנפילה הראשונה לכל הייבומים שיבואו (ועיין בזה יותר בהרחבה בהמשך השיעור) אך 'אשת אח' שאיננה בפרשת ייבום, כגון 'אשת אח מאמו' לא נפלה בשעתו, כשמת אחיו מאמו, לייבום, וא"כ אם זו ערוות אשת אח שמחוץ לפרשת ייבום אין לה היתר במקום ייבום, שהרי בשעתה לא נפלה לייבום, וא"כ כאן שבנפילה הראשונה בה כן היה חיסרון של "דרכי נועם" נאמר על פטורה דין 'נאסרה' ונפטרה עולמית הרי שנאסרה עולמית, נמצא שה'אשת אח' של ראובן מעכב גם בנפילה השנייה וכמו 'אשת אח מאמו'.

א"כ מכיוון ש"דרכי נועם" שהיה קיים בנפילה הראשונה הוא סיבה ל'נאסרה' עולמית הרי שממילא הפטור נמשך גם בנפילה השנייה. ז"א, באמת אין בנפילה השנייה מצ"ע חיסרון של "דרכי נועם", אלא רק בנפילה הראשונה, אולם די בכך כדי לומר מעתה שגם בנפילה שנייה יהיה פטור.

אבל קשה, דבדף ל מבואר שלולא דברי רב שחידש דין 'נאסרה' בנפילה ראשונה, אם היינו רק לומדים את המשנה שם היינו אומרים 'נאסרה' רק בנפילה שנייה ולא בראשונה, והנה אם באותה נפילה, נפילה ראשונה, סברה המשנה שאין 'נאסרה' אז ע"כ לא סברה לעניין ה"דרכי נועם", אז למה בנפילה שנייה יהיה דין 'דרכי נועם'?

השאלה קשה בתרתי: הן מצד החשבון הלמדני שאם אין 'נאסרה' בנפילה ראשונה ממילא אינה אשת אח שיצאה מפרשת ייבום ואם כך למה לא תותר בנפילה שנייה, וגם קשה ללא הלמדנות, דאם אין 'נאסרה' בנפילה ראשונה, רואים שאין חיסרון של "דרכי נועם", א"כ למה אסורה בנפילה שנייה?

רואים מכך ש'נאסרה' בנפילה שנייה הוא עוד דין ואינו כ'נאסרה' בנפילה ראשונה המבוסס על "דרכי נועם", והביאור הוא ש'נאסרה' בנפילה שנייה יכול לחול אף ללא הדין של "דרכי נועם", מכיוון שאם במשך כל הנפילה הראשונה הייתה ערווה, זה עצמו עושה שנדחית לעולם כיוון שכל הזמן שהיה שייך עליה דין ייבום הייתה אסורה ומופקעת מדין ייבום, זה עצמו עושה שתהייה מופקעת לעולם. אולם צריך את דין "דרכי נועם", רק למקרה שבנפילה זו גופא הותרה הערווה וא"כ אשה זו לא מופקעת לגמרי מייבום, כאן צריך את "דרכי נועם", לומר שאפ"ה נדחית מדין ייבום לגמרי וא"כ לפי"ז 'נאסרה' בנפילה שנייה איננו משום "דרכי נועם".

כך אף מדויק בתוספות שלנו שכשבאים להוכיח שיש חסרון של "דרכי נועם" גם בלא אדחיא מהאי ביתא לגמרי, תוספות מביאים את דברי רב ולמה לא מביאים את המשנה המפורשת בדף ל? אך להנ"ל מובן שהרי במשנה זה דין 'נאסרה' בנפילה שנייה שזה דין אחר, שלא מבוסס על "דרכי נועם".

סתירת הסוגיות בזה

אולם קשה על דברינו מתוספות בדף לב ד"ה "דאידיחיא" שלמדו בגמרא שם שהביאה ראייה שיש דין של 'נאסרה' בנפילה ראשונה מכך שיש 'נאסרה' בנפילה שנייה והרי לפי הנ"ל אלו שני דינים שונים ומה הראיה?

אולם האמת היא, שאף ללא הסברנו הנ"ל, יוצאת סתירה מהסוגיה בדף ל שלמדה שדין 'נאסרה' בנפילה שנייה אינו מלמד על כך שיש דין 'נאסרה' בנפילה ראשונה לבין הסוגיה בדף לב שכן מלמד!

צ"ל שהגמרא בדף לב מביאה ראייה מנפילה שנייה על נפילה ראשונה, לא על עיקר דין 'נאסרה', אלא הראיה היא על נקודה צדדית, דהייתה הו"א שהיסוד של "דרכי נועם" לא נאמר על כל הפטורים אלא רק על אלה שבפרשת ייבום, כמו כשיש בן בדף פז, דרק פטור שמסלק את הייבום לגמרי יש דין שהפטור חל לעולם, אך אם יש פטור שבא מחמת מניעה צדדית אז המניעה מעכבת כל עוד היא קיימת אך כשמסתלקת מותרת אף שאין זה "דרכי נועם", כי ניתן היה להבין ש"דרכי נועם" הוא גילוי שהפטור הוא פטור עולמית, בפטור שמסלק את דין הייבום ואולם בערוה הנופלת לייבום כיון שאינה פטור בפרשת ייבום אלא פטור מן הצד, אף שהפסוק "עליה" חידש שזה פטור שמסלק את הייבום, לא יהיה בה דין 'נאסרה'. את זה באה הגמרא בדף לב ולומדת מנפילה שנייה, ששם הפטור הוא מהצד ג"כ ואפ"ה יש דין 'נאסרה', אז ה"ה בנפילה ראשונה שייך דין 'נאסרה' גם בפטור צדדי, ואף שבנפילה שנייה הטעם שאסורה לעולם איננו בגלל "דרכי נועם", עדיין רואים משם את היסוד שגם מניעה מהצד יכולה לפטור לגמרי.

ח. ההבנה ש"דרכי נועם" זה הטעם ל'נאסרה' קשה

עד עתה למדנו בכוונת תוספות שהטעם ל'נאסרה' הוא "דרכי נועם", ושזו כוונתם באומרם "משום שנאמר דרכיה דרכי נועם", אולם הבנה זו קשה היא ממספר טעמים:

1. הוכחנו לעיל שע"כ 'נאסרה' בנפילה שנייה זו הלכה אחרת ואיננה נובעת מ"דרכי נועם" וא"כ קשה על תוספות מנין להם ש'נאסרה' בנוי על "דרכי נועם" אם ראינו 'נאסרה' שלא בנוי על "דרכי נועם"?

2. עו"ק, דאף אם נתעקש לומר ש'נאסרה' באותה נפילה בנוי על "דרכי נועם" קשה כיצד הגמרא בדף ל שואלת על רב מדוע לא נלמד את דינו על 'נאסרה' באותה נפילה מהמשנה, ומה חידש רב, והרי המשנה דיברה על 'נאסרה' בנפילה שנייה ואילו רב חידש 'נאסרה' **מדין אחר** שבנוי על "דרכי נועם" שנוהג בנפילה ראשונה ומה הקשתה הגמרא?

3. אף אם הסברנו לעיל היכן תוספות מצאו את דין 'נאסרה' בדף פז, אף שהגמרא כלל לא הזכירה אותו, אולם עדיין קשה שהרי לא מצאנו כלל שהגמרא אי פעם קשרה את דין 'נאסרה' לעניין "דרכי נועם". הרי בדף פז שם המקום שכתבה הגמרא "דרכי נועם" לא כתוב כלל 'נאסרה', ואילו בדף ל שכתוב עניין 'נאסרה' לא כתוב כלל עניין "דרכי נועם" ואיך תוספות מחדשים ש'נאסרה' בנוי על "דרכי נועם" ללא מקור?

קודם שנבאר את דברי תוספות, נבאר את דין 'נאסרה'.

ט. באור דין 'נאסרה'

המשנה בדף ל עוסקת במקרה שראובן מת ואשתו רחל היא אחות אשתו של לוי, ויבם האח האחר, שמעון, ואח"כ מתה אשת לוי ולאחר מכן מת שמעון, כעת נפלה רחל לייבום משמעון לפני לוי והרי כבר אינה אסורה עליו מדין 'אחות אשה' ואומרת המשנה: "הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת".

רואים מניסוח המשנה שיש בזה חידוש דין שהוא "הואיל ונאסרה עליו שעה אחת" ולכאורה יש להבין מה החידוש בזה, שהרי רחל הייתה בעבר אשת ראובן וכעת נופלת לייבום משמעון וא"כ אף שאיסור 'אשת אח' משמעון הותר, מה יתיר את איסור 'אשת אח' מראובן? והרי 'אשת אח' הינה ערווה האסורה בייבום, כמו שראינו במשנה שאשת אחיו מאמו ואשת אחיו שלא היה בעולמו אסורות בייבום אף שכעת נפלו לייבום מאחיו מאביו שהיה בעולמו!

והנה כבר בשיעור ב עסקנו בשאלה מה שונה איסור 'אשת אח' מאמו מ'אשת אח' מאביו שהותר לייבום. שללנו אפשרות לומר שהנפילה מתירה רק את אותו איסור 'אשת אח' שכעת היבם בא להמשיכו, שהוא זה שהפיל לייבום, ואילו איסור 'אשת אח' שחל באשה מכוח נישואיה הראשונים והיבם כעת לא בא להמשיך נישואין אלו, הוא נותר ומפריע לייבום.

מהמשנה מוכח לא כך, שהרי במקרה שהיו שלושה אחים ומת אחד מהם וייבם השני ומת ונפלו שתייהן לפני האח השלישי, הדין הפשוט במשנה שהוא מייבם, ציור זה הוא הציור של 'צרת צרה' שאומרת המשנה שדווקא בגלל שהיא ערוה פטורה אך 'צרת צרה' ב'אשת אח' מאב מתייבמת, חזינן שאף איסור 'אשת אח' הראשון שלכאורה הותר רק בשעה שמת, אך לאחר שהאח השני ייבמה ונעשית אשתו חזרה לאיסורה כלפי שאר האחים ונאסרה גם מכח אישות ראובן וגם מכח אישות שמעון, בכ"ז כאשר מת שמעון הותר ה'אשת אח' של ראובן גם כן, למרות שהנפילה היא משמעון!

מכאן שהנפילה מתירה את כל איסורי אשת אח שקיימים בה בשעת הנפילה ולא רק את זה שבא כעת לייבם מחמתו.

והנה ראינו שקיים הבדל בין ציור רגיל של 'צרת צרה' לבין הציור שהייתה 'אשת אח' מאמו בנישואיה הראשונים. כאשר ראובן מת בתחילה הרי שהנפילה בשעתה התירה לכל הייבומים שיבואו ולא רק לייבום שכרגע לכן שרי אף כשהיבום בא מכח שמעון, אך כאשר הנפילה הראשונה לא התירה דהיא לא הייתה נפילה של ייבום שהרי היתה 'אשת אח' מאמו או 'אשת אח' שלא היתה בעולמו ואילו הנפילה השנייה מתירה רק את עצמה, א"כ אין מה שיתיר את ה'אשת אח' הראשון, דהנפילה באמת מתירה רק את האישות הזו אלא שהאח השלישי קיבל היתר על 'אשת אח' הראשון אז כשמת הראשון.

אולם באמת מסברא נראה שהייבום מתיר את כל איסורי 'אשת אח' שקיימים באותו הרגע ולא רק את האישות שמפילה, שהרי כאשר התורה ציוותה על ייבום ב'אשת אח' התורה התירה את איסור אשת אח, ואם זה היתר על איסור 'אשת אח' הרי שקשה לומר שרק על 'אשת אח' הזו מראובן נאמר היתר ולא על 'אשת אח' משמעון, דלכאורה אין הבדל ביניהם, זה אותו איסור 'אשת אח', שהרי אין שם נפרד של איסור 'אשת אח' מראובן ו'אשת אח' משמעון' וכו'.

אולם ישנה בעיה אחרת והיא לא איסור 'אשת אח' אלא ערוות 'אשת אח'.
דהנה כשנופלת יבמה לייבום והרי כל יבמה היא אשת אח, יש בה כמה בעיות שעלינו
לפתור:

1. בעיה של איסור 'אשת אח'.
2. בעיה שהיא ערווה ובערווה לא תפיס קניין, דנו בזה בסוף שיעור א.
3. בעיה נוספת בזה שהיא ערווה וערווה פוטרת מיבום.

ובאמת מדוע בכל ייבום לא נאמר שערוות 'אשת אח' עצמה תפטור מייבום?
ע"כ מפני שאישות שמפילה לייבום לא פוטרת מייבום, אולם אם הייתה קודם לכן 'אשת
אח' מאמו, אז אף שלעניין האיסור באמת אין בעיה כי כעת נפלה לייבום מאחיו מאביו
ולצורך זה הותר איסור 'אשת אח' ולא משנה שאסורה גם משמעון, אך יש נידון אחר
והוא היותה ערוות 'אשת אח', ורק הערווה שמפילה כעת לייבום לא פוטרת מייבום, אך
ערוות אשת אח מאמו שאז לא נפלה לייבום תפטור מייבום.

אותו דבר לגבי ציור 'צרת צרה' שנופלת ליבום - אחרי ששמעון ייבם את אשת ראובן
ומת, איך לוי מייבם, הרי היא אסורה באיסור 'אשת אח' מראובן? אלא כנ"ל, אין בעיה
מצד האיסור כי נפילה לייבום מתירה את כל איסורי 'אשת אח'. כלפי איסור 'אשת אח'
אין בעיה דהמצווה מתירה את האיסור וכיוון שהכל אותו שם איסור הוא הותר באופן
מוחלט, ואילו עניין הערווה שבה שאיננו היתר אלא פטור הרי שכאשר ראובן מת **נפילתה**
אז התירה לייבום לכל האחים כולל לוי, וכששמעון ייבם לא נאמר שאיגלאי מילתא
למפרע שהיבמה נפלה רק לפניו, אלא האישות שהייתה לראובן בה הפילה אותה אף לפני
לוי לייבום אף שלא מימש זאת, ואישות שהפילה לייבום כבר לא יכולה להיות ערווה
לפטור מייבום!

והנה בנידון שלנו - כששמעון מת נופלת היבמה לפני לוי שאשתו מתה קודם לכן, מחדשת
המשנה בדף ל שלא תתייבם. שאלנו, מה החידוש של המשנה, הרי פשיטא שלא תתייבם
כי אסורה ללוי באיסור 'אשת אח' מראובן, לזה תירצנו שייבום מתיר את כל איסורי
'אשת אח' וא"כ כעת קשה לאידך גיסא, למה אינה מתייבמת באמת?

אלא, בציור הרגיל של 'צרת צרה' אמרנו שהיא לא הייתה ערווה לפטור מייבום כי אישות
ראובן נפלה בתחילה לייבום לפני כולם כולל לפני לוי, אך בציור שלנו, כשראובן מת

אשתו לא נפלה לפני לוי כי הייתה אז אחות אשתו, האם מכח זה הייתה כלפיו בערוות 'אשת אח' מראובן?

כתוב בתורה לגבי ערווה הנופלת "עליה", וכעת יסוד השאלה היא, אם ערווה זה פטור בייבום היינו שלמרות שהנפילה היא נפילת ייבום ונוצרת זיקה יש רק בעיה לבצע את הייבום, או שזה כבר פטור בנפילה, שאין זו אישות שכלל מפילה לייבום וא"כ תהיה כאן ערווה הפוטרת מייבום?

א"כ, המשנה בדף ל שעוסקת במקרה הנ"ל שבו יש נפילה לייבום ונפילה לייבום וודאי תתיר את איסורי 'אשת אח' גם זה שמראובן, אבל האם בנפילה כעת משמעון יהיה בה פטור ייבום ללוי כי היא ערווה עליו שהרי היא ערוות 'אשת אח' דראובן? זה תלוי בשאלה, האם כשראובן מת ואז הייתה אחות אשת לוי, האם אז בכלל הייתה נפילה ללוי מראובן?

על זה אומרת המשנה בדף ל שלוי לא יכול לייבם, כי כשראובן מת היה פטור בנפילה ולא רק פטור מייבום ואישות ראובן היתה עליו בערוות 'אשת אח' הפוטרת מייבום, ממילא כשנופלת עכשיו משמעון יש כאן ערוות 'אשת אח' שפוטרת.

כל זה כתוב בדברי רב יהודה אמר רב, כאשר רב ניסח בלשונו את דין 'נאסרה' אמר: "כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה, הרי היא כאשת אח שיש לה בנים", למה לא אמר סתם שהיא אסורה באיסור 'אשת אח'?

אלא, 'אשת אח שיש לה בנים' זהו הביטוי ל'אשת אח' שאין בה נפילה, וזה מה שאומר רב שמכיוון שלא הייתה בה נפילה כשמת ראובן לכן היא בערוות 'אשת אח' ופוטרת מייבום - זהו דין 'נאסרה'.

א"כ, אף שאנו נוקטים כל הדרך בביטוי 'דין נאסרה', אין זה ביטוי מדוייק, דין 'נאסרה' לא נלמד מפסוק אלא עניינו רק להכריע בשאלה ששאלנו אם פטור 'אחות אשה' זהו פטור רק ממעשה הייבום או פטור בנפילה וגילו לנו חז"ל שזה פטור בנפילה. דין 'נאסרה' אינו דרשה אלא גילוי, הדין אומר שמכיוון שפטור ערווה בשעת הנפילה אינו פטור רק בייבום אלא כבר פטור בנפילה, לכן לא רק שאסורה באיסור 'אשת אח' אלא אין כאן בכלל נפילה ואז ממילא היא ערוות 'אשת אח' על לוי וממילא איננה מתייבמת כשנופלת לפני לוי, כי היא ערוות 'אשת אח' דראובן.

אם היה בה רק איסור 'אשת אח' הרי כשנאסרה שעה אחת לא נאסרה עולמית, שכן כעת כשנופלת לייבום, ייבום מתיר את כל איסורי 'אשת אח' שפוגש כי זה אותו שם איסור, אלא כיוון שיש מיעוט בנפילה היא ערוות אשת אח. ומה שכתוב במשנה: "הואיל ונאסרה עליו שעה אחת", אין הכוונה נאסרה באיסור אשת אח אלא הואיל ונאסרה שעה אחת בערוות אשת אח.

י. מה חידש רב בדף ל

הגמרא שאלה מה חידש רב יהודה אמר רב ב"כל יבמה וכו'", הרי זו משנה מפורשת שם, ראינו במשנה שאחות אשה זה פטור בנפילה דאל"כ לא היתה פטורה כנ"ל, וא"כ ברור שלא תותר לאחר שמתה אחותה? מתרצת הגמרא שחידש רב שפטורה לא רק בנפילה שנייה כבמשנה, אלא אף כשהותרה בראשונה.

למה הייתי חושב שאם הותרה באותה נפילה יוכל לייבם?

מפני שכאשר נופלת יבמה לייבום, הגדרתה כזקוקה לייבום איננה רק בדקה בו מת בעלה, שהרי **המצב** שבעלה ללא בנים הוא זה שמפיל זוקק לייבום, וא"כ כל עוד לא התייבמה תמשיך להיות במצב של נפילה לייבום, ולכן אע"פ שברגע שמת הייתה אחות אשה מ"מ אח"כ כשמתה אחותה, **כעת** נופלת לייבום לפני יבם שמותרת לו, דומה הדבר לכל יבמה שהיא הרי 'אשת אח' וממילא היתה בחיי האח ערווה על היבם, ובכ"ז כשמת נופלת, ואין זה כמשנה בדף ל שם שמעון כבר ייבם אותה לפני שמתה האחות, שאז כבר הסתיימה הנפילה מראובן, ויש נפילה רק משמעון, אך במקרה ששמעון לא ייבם הו"א שכל הזמן נמשכת הנפילה!

רב יהודה בא להוציא מזה ולומר שגם כאן בצירוף של אותה נפילה יש 'נאסרה'.

ולמה? בגלל "דרכיה דרכי נועם", כפי שנבאר בסעיף הבא.

עדיין יש לשאול, אם רב יהודה הוסיף וחידש על המשנה בדף ל רק את הפרט הנ"ל, למה אמר במילותיו שלו וחזר על דין 'נאסרה', הרי לא את זה חידש!

אלא, לולא דין 'נאסרה' שאומר שכשערווה נופלת לייבום יש עליה פטור בנפילה אין משמעות לדבריו, כי אם נאמר שכאשר ערווה נופלת יש רק פטור ממעשה הייבום ולא פטור בנפילה ואינה נחשבת כערוות 'אשת אח' שפטורת, לא תהיה בעיה של "דרכי נועם",

שהרי כאשר מת ראובן איננו אומרים שהיא כ'אשת אח' שיש לה בנים, וא"כ מדוע אח"כ כשמתה אשת לוי ואין כעת ביבמה איסור 'אחות אשה', שלא תתייבם? הרי הייתה בשעתו נפילה גם ללוי אלא שהייתה אז מניעה של איסור 'אחות אשה' וכעת המניעה הסתלקה, ואף שהייתה תקופה באמצע, שהיבום נמנע אולם יהיה זה דומה ל"יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון" ולומדים רש"י ותוספות שחוזרת להזדקק לייבום, שהרי שם זה לא ציור של ערווה בשעת נפילה שמפקיעה זיקה, ואף ששואל הרשב"א שאין זה "דרכי נועם" ולכן לומד אחרת, אולם רש"י ותוספות יסברו שמכיוון שבאמת הייתה שם נפילה וזה רק פטור ממעשה היבום ולא בנפילה, הרי כשמסתלקת הבעיה חוזר היבום, ורואים משם שלרש"י ותוספות אין בעיה של "דרכי נועם" בציור שהפטור אינו בנפילה.

לכן רב מקדים שהיה ב'אחות אשה' פטור בנפילה הראשונה, אך אם לא היה פטור ורק הייתה נאסרת בייבום לא הייתה בעיה של "דרכי נועם".

יא. מה מלמד "דרכיה דרכי נועם"

בדף פז מדובר על אדם שמת והבן שהיה קיים כשמת אביו, מת לאחר מכן. לכאורה, זהו אותו עניין שעליו דיבר רב, האם נאמר שהנפילה נמשכת **כל עוד לא התייבמה** וממילא כעת שמת הבן והיא במצב של נפילה מתמשכת ואין לבעלה המת בן תזדקק לייבום? אומרת הגמרא שם שאע"פ שאמנם יש סיבה שתהיה כעת נפילה ולא רק בדקה הראשונה לאחר שמת, אך זה לא "דרכי נועם", בשני המקרים חל שינוי לאחר המיתה והיה מקום לומר שהמצב עכשיו יפיל לייבום כעת.

נמצא שוב ש"דרכי נועם" איננו סיבת ה'נאסרה' אלא מגלה ששייך דין 'נאסרה' גם באותה נפילה.

נמצא א"כ שה"דרכי נועם" וה'נאסרה' משלימים זא"ז. לא כתוב בתוספות שדין 'נאסרה' הוא בגלל "דרכי נועם" שהרי כאמור אין גמרא כזו, אלא כוונתם לומר שדין 'נאסרה' שעניינו הוא מסברא שהרי ערוות 'אשת אח' פוטרת מהייבום והוא נאמר במשנה בדף ל לגבי נפילה שנייה, אולם הוא לא מספיק כדי לאסור בציור של נפילה ראשונה, שהרי נוכל לומר שהנפילה נמשכת והרי כעת היא מותרת, לזה בא רב ובגלל "דרכי נועם" למד שדין 'נאסרה' שייך אף בנפילה ראשונה, כמו בדף פז.

א"כ, נדה לפי התירוץ הזה בתוספות היא כמו ערווה ובנפילתה היה באמת 'נאסרה' כי היא ערוות 'אשת אח' ובאמת באותה שעה פטורה כ'אחות אשה', אך כשנטהרה אח"כ יש סיבה חדשה לנפילה כמו שיש סיבה בגמרא לומר בכל הותרה אחר ה'נאסרה' באותה נפילה, אלא שבכל 'נאסרה' והותרה באותה נפילה אמר רב שלא אומרים שיש נפילה חדשה כי אין זה "דרכי נועם", אך בנדה הרי אין בעיה של "דרכי נועם" כדברי תוספות, לכן בה באמת נאמר שהנפילה נמשכת וכעת יש סיבה חדשה לנפילה כי כעת היא טהורה. אמנם באופן זה יהיה יותר נוח לומר ש'דרכי נועם' הינו דין עצמאי ולא גילוי מילתא כמו שנקטנו לעיל, ודלא כ'דרכי נועם' במסכת סוכה שלגביו ברור שהוא גילוי מילתא, וזה דוחק כמ"ש לעיל, ואם נרצה להמשיך להחזיק בזה ש'דרכי נועם' הוא גילוי, נגדיר שהוא מגלה על כך שהנפילה איננה נמשכת עד הייבום, וא"כ גם בנדה צריך לומר שהנפילה איננה נמשכת, אולם בנדה דינה בשעת הנפילה היה להמתין לזמן שלאחר שתיטהר ודין זה נשאר ולכן מותרת בטהרתה וכפי שביארנו עניין זה לעיל, ושם ביארנו למה תוספות היו צריכים לומר שאין בהמתנה חסרון של 'נועם'.